

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 37

Temmuz – Ağustos 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

TOPÇU GENARAL ALİAĞA ŞİHLİNSKİ¹

Muhammet KEMALOĞLU*

ÖZ

23 Nisan 1865 yılı Yelizavetpol (Gence) şehrinin Kazak kazasının Kazahlı köyünde doğdu. 1883 yılından orduda hizmet etmiş, Petersburg'da Topçu Okulu'nu bitirdi (1886). Rus-Japon Savaşı'nda (1904-05) batır komutanı olmuş, Port-Artur'un savunmasında gösterdiği yiğitliğe göre altın kılıçla ödüllendirilmiştir. Savaştan sonra topçu subaylar hazırlayan okulda çalışmış, 1908 yılında albay, 1912 yılında ise tuğgeneral rütbesi almıştır. 1906-13 yıllarında Çarskoe Selodati Topçu Subay Okulu'nda Komutan yardımcılığını, 1913-14 yıllarında ise komutanlığını yaptı. 1918-20 yıllarında Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti (ADC) döneminde silahlı kuvvetlerin organizasyonunda müstesna hizmet göstermiş, Azerbaycan Sovyet hükümeti kurulduktan sonra, 1920 yılında Azerbaycan Halk Askeri ve Deniz İşleri Komiserinin Yardımcısı oldu. 18 Ağustos 1943 Bakü'de vefat etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Genaral Aliaga İsmail Ağa Oğlu Şihlinski, Kazak, Rus-Japon Savaşı, Port-Artur, Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti.

ARTILLERYMAN GENARAL ALIAGA SHILINSKI

ABSTRAC

Yelizavetpol of April 23, 1865 (Ganja) was born in the city Kazakh Kazahlı accident. Served in the army in 1883, graduated from the School of St. Petersburg Topçu (1886). Russo-Japanese War (1904-05) was commander of the sink, the defense of Port-Artur'un showed valor awarded by the golden sword. After the war, artillery officers who worked at the school prepares, a colonel in 1908 and in 1912 received the rank of brigadier general. Deputy chief officer at the School in 1906-13 Topçu Çarskoe Selodati, the commander made in 1913-14. In 1918-20 the Azerbaijan Democratic Republic (ADR) service has shown an exceptional period in the organization of the armed forces, the Soviet government of Azerbaijan has been established, in 1920 Deputy People's Military and Naval Affairs of Azerbaijan was commander. He died August 18, 1943 in Baku.

Key World: Genaral Aliaga İsmail Ağa Oğlu Şihlinski, Kazak, Rus-Japon Savaşı, Port-Artur, Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti.

¹Kazak, Kazaklı İlçe Yelizavetpol İl (Gence) Köyü) 23. 4. 1865-18. 8.1943-Bakü). Aliaga Şihlinski vefatından bir yıl sonra-1944 yılında yayınlanmış "Hatıralarım" kitabında doğum tarihini 1863 yıl olarak belirtmiştir. St Petersburg'daki Topçu Müzesi'nin arşivinde general kendi elyazısıyla: "1865 yılı 23 Nisan doğdum" sözlerini yazmıştır. 1914 yılında Çarskoye Selo kentinde kendisinin imzaladığı "Askeri hizmet defteri "nde 1865 yılı 23 Nisan doğduğu gösteriliyor. General Aliaga Şihlinski "Anılarım" kitabının 98. sayfasında: "27 Ekim 1909 kırk altı yaşında iken ben kendi akrabalarımın Kafkasya müftüsü Mirza Hüseyin Efendi Gayıbov'un kızı Nigar hanımla evlendim"(A. Şihlinski "Anılarım", Bakü, 1984 baskısı).

* TRT Genel Müdürlüğü, Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, muhammetkemaloglu@gmail.com

GİRİŞ

"Rus topçu okulunun ikinci şefi tayin edilmeğinizi duydum. Sizin simanızda Rus topçularını kutluyorum. "Fransa Topçu Subayları Okulu Müdürü, Tuğgeneral Nolle. "Sizi ve Rus topçularını kutluyorum". Rusya Genelkurmay Akademisi Profesörü, Tuğgeneral A. A. Neznamov.

Şıhlı toponomi yaklaşık XIV.-XV. yüzyıllarda Orta Asya'dan Şemkir'e, oradan da XVI. yüzyılda Kazak gelmiş bir aşiretin adı ile bağlıdır. Kazaklı denilen bu topluluktan Ağdolak Mehmet Ağanın iki oğlu-Alkazak ve Şıhı Ağalar Kazaklı köyünün temelini atmışlardır. (Aşağı Salahlı'ya yakın bir bölgede, Kür Nehrinin kıyısında). Sonraları, yaklaşık olarak XVII. yüzyılda Kazaklılardan Şıhı ağa isimli bir şahıs şimdiki İkinci Şıhlı'nın alt kısmında, Kür Nehrinin sağ kıyısında, Ağalık denilen bölgede ikamet etmeye başlar. Öncelikle bu toprak (Ağalık), sonra bütün köy Şıhı Ağanın adı ile Şıhlı (Şıhlılı) adlandırılmıştır. Şıhlinski soyadı neslin büyük dedesi Şıhı Ağanın adı ile bağlıdır. Bu soy iki kola ayrılıyordu. Şıhlinskiler ve Alkazahlar. Alkazak, Şıhlinskiler neslinin eski soyadıdır. Ali ağa Şıhlinski bu konuda "Hatıralarım" kitabında geniş bilgi veriyor. O: "Babam İsmail ağa Alkazak oğlu Şıhlinski aslı 1537 yılından başlayan yiğit bir nesle mensuptu. Bizim ulu babamız Ağdolak Mehmet ağa, Kazak kazasına Şemkir'den göçüp gelmiştir. Onun iki çocuğu vardı; büyük oğlu Şıhı-çok akıllı ve sakın, küçüğü Alkazak-çok yiğit, ama deli bir adam. Ben Alkazak neslindenim. Büyük oğlundan olan çocuklar Şıhızade soyadını aldılar, küçük oğuldan olan bizim nesil ise Alkazakoğlu soyadını kabul etti. Azerbaycan, Rusya'ya dâhil olduktan sonra bütün yerliler kendileri için Rus soyadlarına benzeyen soyadları kabul ettiler. Bizim neslin her iki kolu Şıhlinski soyadına geçti".

Azerbaycan'da Sovyet hâkimiyeti kurulduktan sonra Şıhlı ,idari toprak yönünden 2 köye-Birinci ve İkinci Şıhlı'ya ayrılmıştır. Şıhlı, Ağalıktan başka (Alkazaklılar, Şıhzade, Şeyhzade, Şıhlılar isimleri de olmuştur) başka Tomtuoğlu, Sarıvelli, Abbazdı, Pörnek, Gülallı, Gılallı, Şemmedi, Mansırır, Eminli, Sadıhlı, Papakçılar, Omarağalı, Demirçiler ve sair adlar da aldılar.

ALİ AĞA ŞİHLİNSKİ

Ali Ağa Şıhlinski (Nəzirli, 2005:s. 1-127; Qocayeva,2009:7; http://www.azadliq.info/index.php?option=com_content&view=article&id=5898:srkrd-igid-olsa&catid=357:kiv; <http://wap.big.az/bigcms.php?op=ArticleFull&sid=22256>; <http://www.medeniyyet.az/new/?name=content&content=5187>; Qurbanoglu, 2009:7)2, Kazak ili, Kazaklı (Yelizavetpol İl (Gence) Köyünde, 23.4.1865 doğdu. Ali Ağa Şıhlinski'nin babası Alkazak çalışkanlığı ve kahramanlığı ile büyük nam kazanmış, orta bilgili, az toprak alanına sahip bir köylü idi. Annesi Şah Yemen Hanım Gayıbova (Molla Veli Vidadi'nin torunu-Ahmedov, 2005: 115; Karahanlı , 2005: 65-68; Juravli, 1990:12; Dunyamalieva, 1970:21; Araslı, 1957:1-

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 37

Temmuz – Ağustos 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırğız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

102; Seferli, 1977:1-108; Molla Veli Vidadi, 2004:1-128; Azerbaycan Edebi Dili Tarihi, C. 2, 2007:1-328)3 idi. Ali Ağa Şıhlinski, Rüstem Şıhlinski'nin(1878-1920)4, Cevat Bey Şıhlinski'nin5 amcası ve Hüseyin Efendi Kayıbov'un6 damadıdır.

3 Molla Veli Vidadi, 1707 yılında Kazak ilinin Birinci Şıhlı köyünde doğdu. Rivayete göre, Molla Velinin babası Muhammed ağa Kazak, İran'dan gelmiş ve onun babası Safeviler devrinde İran'da yaşayan Hamza sultanın soyundandır. O, önce Şemkir'de, sonra Kazak'ın Poylu köyünde eğitim görmüş, Arap, Fars dillerini mükemmel öğrenmiştir. Şıhlı köyünde mirzalık ve eğitimcilik etmiştir. Molla Veli Vidadi hem aruz, hem de hece uyaklarında şiirler yazmıştır. Hümanist sanatçı olan Vidadi'nin yaratıcılığında vatana, ezilenlere muhabbet güçlüdür. Şairin "Deli gönül, gel oyalanma gurbette", "Ey hemdemim, seni kana kara eyler", "Hasta düştüm, gelen yoktur üstüme" gibi şiirlerinde vatan özlemi, gariplik ıstırapı samimi ve etkilidir. Molla Veli Vidadi hicri 1224-1809 yılında vefat etti. Mezarı, Şıhlı mezarlığında ki, "Gemikayası" denilen yerdedir. Kabir taşının üstünde bu beyt yerini zamanı:

"Kim Vidadi hastanın kabrin görüp ederse dua,
Edebilir hakk rahmet, Şefi olabilir Muhammed Mustafa."

Molla Veli, Gayıbovlar soyundan Molla Cebrail'in kızı Tükazban Hanım'la evliydi. Sonraları Molla Veli Vidadi'nin kızı Cevahiri, Mirza Muhammed Gayıbov evlendirdi. Ünlü askerimiz Aliaga Şıhlinski (1865-1943) "Anılarım" eserinde, annem Şahyemen Hanım Gayıbov, Azerbaycan'ın ünlü şairi Molla Veli Vidadi'nin kız torunudur, yani Mirza Muhammed'in kızıdır. Uzun ömrü boyunca bir çok musibetlerin tanığı olmuş, satkılık ve ölümler görmüştür. "Müsibetname" adlı manzum eserinde feodaller arasında giden birçok çatışmalarından konuşarak toprağı kanla su verensin, halkı düşünmeyen katil hanları, şöhet düşkünlerini eleştiriyor. M. V. Vidadi'nin derdi arttıkça itiraza dönüşüyor. M. V. Vidadi'nin eserlerinin çoğunda hayatın eleştirisi ve hoşnutsuzluk hissediliyordu. Onlarda beyler ve hanlar tarafından incitilmiş halkın ruh hali yansır. "Edersin", "Ağlarsan", "Böyle Kalmaz", "Hasta Düştüm, Gelen Yoktur Üstüme" adlı şiirlerinde o dönemin kötü âdetleri, haksızlıklar şairin düşüncelerinde daha anlaşılır yansımıştır. O dönemin trajik karakteri M. V. Vidadi'nin "Rüzgar" şiirinde daha açıkça yer bulmuştur.

Katar-katar olup kalkıp havaya,
Ne çıkıp Asuman durnalar?
Garip-garip, mahzun-mahzun öter,
Yönelip ne mekana durnalar?

Tesbih gibi katarınız dizer,
Havalanıp arş yüzünde süzer.
Kâh oluyor ki, dane zıvır dolaşır,
Siz düşeriz perişan durnalar!

Arz eyleyim bu sözümün tacıdır,
Yollarınız Harem, yağıdır.
Şahin-Sungur sürfenizi dağıtır,
Boyanırsız altın kana durnalar!

4Rüstem Bey Mehmet ağa oğlu 1878 yılında Kazak kazasının Kazaklı köyünde dünyaya gelmiştir. Tuğgeneral Cevad Bey Şıhlinski'nin kardeşi, Tümgeneral Ali ağa Şıhlinski'nin yeğenidir. Kardeşi ile birlikte Tiflis'te Asilzadeler için kadet birliğinde, sonra Petersburg'da Mihajlov Topçuluk Okulu'nda okumuştur. Bir süre Çarlık ordusunda hizmet etmiş, Birinci Dünya Savaşı yıllarında Tatar Birliklerinin bünyesinde savaşımıştır, "Kutsal Georgi" ve "Kutsal Vladimir" ordenleri ile taltif edilmiştir. Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti zamanında Milli Ordusunun organizasyonunda önemli hizmetleri olmuştur. 1918 yılında Ağdam'da makineli tüfek bölüğüne mahsus hazırlık okulu açılmış, miralay (albay) Rüstem Bey Şıhlinski'nin idaresi altında topçu bölümü düzenlenmiştir. 1920 yılında Gence Mayıs isyanının aktif organizatörlerinden olmuş ve aynı yıl Bolşevikler tarafından kurşuna dizilmiştir. Hüseyin Efendi Gayıbov'un torunudur.

5 Cevad Bey Mehmet ağa oğlu 3 Ocak 1874 yılında Kazak kazasının Kazaklı köyünde dünyaya gelmiştir. Rüstem bey Şıhlinski'nin kardeşi, Tümgeneral Ali ağa Şıhlinski'nin yeğenidir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 37

Temmuz – Ağustos 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Şihlinski neslinin tüm temsilcileri içerisinde Avrupa eğitimi görmüş tek kişidir. Ali Ağa Şihlinski, Tiflis'te Askeri Lisede okumuştur (1876-1883). 1883 yılından itibaren orduda hizmet vermiştir. Tiflis'te Harp okuluna girdiği ilk günden bilimleri benimseyerek iki yıllık kursları 7 ayda tamamlayan tek öğrenci olmuştur. Petersburg'da Mihajlov adına topçuluk okulunda derslerinde gösterdiği başarılarıyla ilk üç öğrenciden biri olmuştur. Öğretmenleri ünlü topçular N. L. Kirpiçev, N. V. Maiyevski, A. V. Kadolin idi.

Şihlinski topçuluk alanındaki eğitimini daha da mükemmelleştirmek için "Olasılık Teorisinin Topçulukda Uygulaması Kursu"nu ünlü Prof. Dr. Zabudski'nin notlarını okuyarak öğrenmişti. O kendi eğitiminin seviyesini artırmak amacıyla Genelkurmay ve Askeri Mühendislik okullarında Prof. Dr. Kuropatkin ve Kyuin'in, "Rus-Osmanlı Savaşı'nda (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı) General Skobelev'in 7 Birlikleri", "Rus

6Mirza Hüseyin Efendi Gayıbov-Salahlı (1830-1917) Kafkasya Ruhani Başkanı, Müftü, Gori Öğretmenler Semineri'nin Azerbaycan şubesinin açılmasının teşebbüsçüsü, 1879 yılında seminerin ilk Arap ve Fars dili öğretmenidir. Mirza Hüseyin Molla Yusuf oğlu Gayıbzade, 1830 yılında Kazak kazasının Salahlı köyünde doğdu. Çocuk yaşlarından yetim kalmış ve köy mollası-amcası İbrahim Efendi'nin himayesinde büyümüştü. İlk öğrenimini Müderris Muhammed Musazade'den alan Hüseyin, dinî ilimlerle beraber, Arap, Fars ve Türk dillerini, ayrıca Doğu edebiyatı ve tarihini de mükemmel öğrenmişti. O, 17 yaşında iken okuduğu Salahlı köy okulunda öğretmen olur. 1857 yılı Temmuz 25'inde Kafkasya müftüsü Muhammed Efendi, H. Gayıbzade'nin Tiflis'teki üç yıllık Müslüman ruhani okulunda işe girmesine yardımcı olur. 1858 yılının Şubatından itibaren burada şeriat ve Doğu dilleri dersi vermeye başlıyor. Müftü Hüseyin Gayıbzade 1879 yılından 1883 yılına kadar Kafkasya (Gori) Öğretmenler Seminerinde çalışır. Tiflis'te Azerbaycanlı fakirler için kendi hesabına okul açar, sonraları-XX. yüzyılın başlarında ise burayı genişleterek altı sınıflı "Müftü-İslam Okulu"na dönüştürür. Müftü Hüseyin Gayıbzade Azerbaycanlı kızların eğitim almasını da istiyor. Bu zor işte kendisi öncelikle örnek oluyor ve iki kızını-Nigar ve Cevheri okutur. O, 1883 yılının sonlarında öğretmenlikten ayrılarak Kafkasya müftüsü olur ve 1917 yılının martına dek bu görevde çalışır. 1917 yılının Martında da Tiflis'te vefat eder. Onun vefatından sonra çar usul-idaresi dağıldığı için Kafkasya (Zakafkaziya) Ruhani İdaresi de kendi kimliğini kaybeder. H. Gayıbzade'nin birkaç makale ve kitabı da mevcuttur. O, Müslüman medresesinde riyaziyata geçilmek için "Mesâil-Ammil Hesap" (Hesap Genel Konuları) ve ana dilini yeni öğrenenler için "Mebdeyi-Eğitimi-Sıbyan" (Gençler İçin Başlangıç) adlı ders malzemeleri de hazırlar. H. Gayıbzade sadece maarif alanında değil, edebiyatçılık sahasında da hayli çalışmalar yapmıştır. O, epeyce atasözü, hikmetli sözler toplayarak 9 bölümden oluşan "Tövsiyyetname" kitabını yazdı. Aynı zamanda, XVIII.-XIX. yüzyıllarda yaşamış 109 Azerbaycanlı şairin eserlerinden oluşan dört ciltlik antoloji hazırladı. Yüksek ayrıcalıklar sahip H. Gayıbov'un göğsünde çokça çar nişan ve madalyaları süslerdi. H. Gayıbzade kızların yeni okullarda eğitim almalarına teşebbüs göstererek, kendi karısı Saadet hanıma Kafkas kadınlarının Hayriye Cemiyeti'nde yer almasına izin verir, kızları Nigar (sonraları General A. Şihlinski'nin hanımı) ve Gövher hanımı (sonraları General Usubov'un hanımı) Rusça, Tiflis Nücube Kızlar Enstitüsü'nde okutur. Nigar Hanım'ın 1889 yılında, Gövher hanım ise 1903 yılında bu enstitüsünü altın madalyayla bitirirler. Kızı Nigar Şihlinskaya'yı-Aliağa Şihlinskiye, öbür kızı Saadet Hanım Gayıbov ise İbrahim ağa Usubov ile evlenmiştir. Oğulları: Bahadır Gayıbov, Nadir Gayıbov, Cihangir Gayıbov'dur.

7Mihail Skobelev (Rusça:Михаил Дмитриевич Скобелев-Mikhail Dmitriyevich Skobelev, d. 29 Eylül 1843; Petersburg-ö.7 Temmuz 1882; Moskova, Rusya İmparatorluğu), Rus subay. Rusya İmparatorluğu'nun Türkistan'ı işgali sırasında ve 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda önemli görevlerde bulunmuştur. 1868'de Taşkent'e (bugün Özbekistan'da) gönderildi. 1873'te General Konstantin P. Kaufmann'ın Aşağı Amu Derya (Ceyhun) bölgesindeki Hive Hanlığı'na karşı yürüttüğü başarılı sefere (1873) katıldı. 1875'te Hokand Hanlığı'nda bir ayaklanmanın başlamasından sonra Andican'ı alarak (Ocak 1876) Rusların bütün hanlığı ele geçirmelerini sağladı. Hokand 19 Şubat 1876'da Rusya İmparatorluğu tarafından ilhak edildi ve adı Fergana olarak değiştirildi. Tümgeneralliğe yükseltilen Skobelev, Fergana'nın ilk Rus valisi oldu. 1877'de Osmanlı Rus Savaşı'nın patlak vermesi üzerine Avrupa cephesinde görevlendirildi. Birçok önemli çarpışmayı kazanıp Edirne'yi ve Ayastefanos (Yeşilköy) ele geçirerek, 31 Ocak 1878'de Osmanlıları ateşkese zorladı. Savaş alanında her zaman beyaz bir üniforma ve beyaz bir atla görülmesi, askerleri arasında Beyaz General lakabıyla anılmasına yol açtı. Savaşın sona Türkmenistan'a geri dönen Skobelev, 1880'de Hazar Denizi ve Aral Gölü arasında

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 37

Temmuz – Ağustos 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Topçuluğunda 6 Tuş Sahra Toplarının Uygulaması", "Kale Garnizonunun Miktarı" ve diğer dersleri dinlemişti.

Şihlinski Petersburg'da -11 Ağustos 1886 yılında- kıdemsiz teğmen rütbesiyle St. Mikhailovsky Topçu Okulunu birincilikle bitirdi. Aleksandropol'daki (Gümrü) 39. topçu Tugayı'na atandı. 1900 yılına kadar bu Tugaya hizmet verdi. Yüzbaşı rütbesine kadar yükseldi. 1900 yılında Zabaykalye Özel Topçu Tümen'inden mesajlar alan Şihlinski 1902 yılının Mayıs ayında geçici olarak, Petersburg'a 6 aylık kursa gönderilmiş, Samet bey Mehmandarov'un 8. yerine 2. batarya komutanı görevinin komutanı tayin edilmişti (Semyannikov, 1996:53-54; Əliyev, 5 Mart 2010:11, "Rusya Generali, Azerbaycanolu" makalesi "Voennye Znaniya" Dergisinde (1995, Kasım). B.Semyannikov'un bu makalesi Aliğa Şihlinski'nin askeri faaliyetinin 1917 yılına kadarki dönemini kısaca kapsar. Rus tarihçisi B. Semyannikov, makalesinde Azerbaycan'da bilinmeyen birkaç olguyu gün yüzüne çıkarmıştır: 1912 yılında Petersburg'da "Topçu Subay Okulunun Dergisi"nin ik

ve Horasan'da yaşayan Türkmenlere karşı yürütülen seferlerin komutasını üstlendi. Göktepe'yi ele geçirdikten (24 Ocak 1881) sonra, tüm erkek nüfusu katletti ve bölgeyi teslim olmaya zorladı. Aşkabat'a gitmek üzereyken geri çağrıldı ve Minsk Kolordusunun başına getirildi. 1882 başlarında siyasete atıldı. Paris ve Moskova'da Panslavizm yanlısı konuşmalar yaparak Alman ve Slav ırkları arasında bir çatışmanın kaçınılmaz olduğundan söz etti. Bu görüşleri, 1881'de Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'yla bir ittifaka girmiş olan Rus hükümetinin resmi politikasına ters düştüğünden Petersburg'a geri çağrıldı. Orada da kalp krizinden öldü.

8. Samet bey Mehmandarov-Rusya İmparator ordusunun Topçu Generali, Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin görkemli askeri. Samet bey Mehmandarov 16 Ekim 1855 Lenkeran'da doğdu. Bakü'de askeri eğitimini almış, 16 yaşında Petersburg'da bulunan II. Konstantinovka topçu okuluna girmiştir. 1875 yılının Aralık podporuçik (Teğmen) rütbesi almış ve üçüncü dereceli "Kutsal Stanislav" nişanı ile taltif edilmiştir. 1890 yılında yüzbaşı, 1898 yılında yarbay, 1901 yılında albay, 1904 yılında tuğgeneral rütbesi almıştır. Rus-Japon savaşında büyük reşadet göstermiş S. Mehmandarova 1908 yılında tam topçu generali rütbesi verilmiştir ki, bu da General-Albay Rütbesine eşittir. I. Dünya müharbesi başlanırken general S. Mehmandarov, Varşova çevresinde hizmet ediyordu. Onun komutanı olduğu 21. piyade tümeni içinde dört alay vardı: 81 nci İstanbul alayı, 82. Dağıstan alayı, 83 üncü Samur alayı ve 84 üncü Şirvan alayı. Tümen komutanı S. Mehmandarovun fitrî yeteneği sonucunda Lodz doğrultusunda yapılan savaşta Alman generali Makenzonun ordusu galip elde etmiştir. Wisla nehri yakınlarındaki İvanqorod ilçesinde de 21. tümen 52. Piyade Tümeni bünyesinde 205 inci Şamahı ve 206 ncı Salyan'ı alayları da vardı. 1915 yılında general S. Mehmandarov korpus komutanı tayin edilmişti. 1917 yılının başlarında Rusya'nın bütün askeri ordenleri ile, aynı zamanda İngiltere'nin, Fransa'nın, Romanya'nın birkaç askeri ordenleri ile taltif edilmişti. 1917 Şubat burjuva devrimi geçerken S. Mehmandarov Kafkasya idi. Aynı yılın Nisan ayında o, görevini devamlı terk edip istifaya çıkmış, bir süre Vladıqafqaz kentinde yaşamış, sonra Azerbaycan'a gelmiştir. Genel S. Mehmandarov Azerbaycan Halk Cumhuriyeti hükümetinde 1918 yılının 25 aralık Askeri Bakan görevini tutmuş ve bağımsız Azerbaycan'ın kısa sürede 30 binlik ordusunu şirketine ortak olmuştu. 1919 yazında İngiliz askeri birlikleri Azerbaycan'da olduğu dönemde Askeri Bakan S. Mehmandarov Azerbaycan Halk Cumhuriyeti hükümeti başkanı Nesip Bey Yusifbeyliye gönderdiği resmi mektupta açıklamıştı ki, İngiliz askeri birlikleri Azerbaycan'da yerleşik oldukları yerlerde talanlar ediyor, istihbarat işi yapıyorlar. Bunlara itiraz olarak S. Mehmandarov, İngiltere hükümetinin I Dünya Savaşı yıllarında kendisine verdiği ordenleri İngiltere hükümetine vermeyi Azerbaycan hükümetinden rica etmişti. Bağımsız Azerbaycan devletinin arazisi Rusya'nın XI Ordusu tarafından istila edildikten sonra S. Mehmandarov kendi halkının müqadderatına kayıtsız kalmaksızın, Neriman Nerimanovun kişisel garantisi temelinde askeri faaliyetini sürdürmüş ve Azerbaycan'da yaratılmış askeri komutanlar okulunda 1921-1928 yıllarında öğretmenlik yapmıştır. Kafkas Ordusu'nun komutanı olmuş Birinci dereceli Ordu komutanı İ. Ç. Yakir 1925 yılında yazmıştı: "Mehmandarov nadir topçuçudur". Genel Samet bey Mehmandarov 1924-1927 yıllarında Azerbaycan'da askeri alanda yapılan geniş reformlara ve etkinliklere aktif yer almıştır. 1928 yılında general S. Mehmandarov rahatsızlığı yüzünden orduda hizmetten rapor alıp askerliğini edilmış ve ona kişisel devlet bursu verilmesi belli edilmişti. General-Albay S. Mehmandarov döneminin görkemli şahsiyetlerinden biri olmuştur. O, Türk ve Fars dillerini yüksek seviyede biliyordu. Ömrünün son üç yılında islam tarihi ve felsefe ile meşgul olmuştur. Genel Samet bey Mehmandarov 12 Şubat, 1931 yılında Bakü'de vefat etmiştir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 37

Temmuz – Ağustos 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırğız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

kez Aliğa Şihlinski'nin girişimiyle basılması ve 2 Nisan 1917'da Aliğa Şihlinski'nin Tümgeneral rütbesi alması vb.).

Rus-Japon Savaşı'nda (1904-05) batarya komutanı olan Şihlinski, Port-Artur'un savunmasında gösterdiği yiğitliğe göre altın kılıçla ödüllendirilmiştir (Swietochowski, 1988:110; Veliyev, 2002:389; Guliyev, 1970:73-75).

Rus-Japon Savaşı'ndan sonra Şihlinski'ye vatan'a dönüş izni verilse de, Japonlarla sona savaşmak istediğini bildirir ve Mançurya ordusuna tayin olur. Port-Artur'un çöküşünden sonra, ayağından yaralanan Şihlinski 1905 yılının Nisan ayında deniz yoluyla Singapur'u ve Seylan'ı geçerek Hint Okyanusu, Akdeniz ve Karadeniz üzerinden Odesa'ya gelmiş ve ünlü Kurort Yesentukide (Hasan tiki) tedavi edilmiştir.

Genaral Aliğa Şihlinski'nin adı daima büyük nüfuza ve rağbetten sahip olmuştur. O, sadece Rus topçularına değil, Avusturya ve Fransa ordusunun eski dairelerinde de çok tanınmıştı ve son derece ünlenmişti...

Aliğa Şihlinski, Tiflis'te Harp Okuluna girdiği ilk günden büyük çaba göstermiş, iki yıllık kursu yedi ay içinde sona erdiren tek öğrenci olmuştur. Hatta o, 1876 yılında dahil olduğu kadet linkini 1883-yılında bitirinceye kadar birinciliği elden bırakmamıştır. Yevgeni Barsukov, Tuğgeneral, Harp İlimleri Prof.Dr.

ALİ AĞA ŞİHLİNSKİ TOPÇU SUBAY OKULUNDA

Rus-Japon Savaşı bittikten sonra A. Şihlinski topçu subayların ateş okulu kursuna gönderilir. Burada hastalanıp iki ay derslerinden uzak kalmasına rağmen, okulu iyi dereceyle bitirir ve başarılarına göre Çar'ın iltifatına nail olup "Altın Kılıç" ödülüne layık görülür. Savaştan sonra topçu subaylar hazırlayan okulda çalışır.

1908 yılında albay, 1912 yılında ise tuğgeneral rütbesi almıştır¹⁰. 1906-13 yıllarında Çarskoe Selodatı Topçu subayları Okulu'nda Komutan Yardımcısı, 1913-14

9 Rus-Japon Savaşı (Niçi-Ro Sensō: Japon-Rus Savaşı, Rusça: Русско-японская война-Russko-Yaponskaya Voyna), Japonya'nın Rusya'yı Uzakdoğu'daki yayılmacı politikadan vazgeçmek zorunda bıraktığı askeri çatışma (1904-1905). Kore ve Mançurya üzerindeki nüfuz çekişmesinden kaynaklanan savaşın önemli sonuçlarından biri de bir Asya devletinin modern çağda ilk kez bir Avrupa devletini yenilgiye uğratmasıydı. Savaş, Rusya'nın birliklerini Mançurya'dan geri çekmesine ilişkin anlaşmaya uymaması üzerine, Japonların Lüshun'daki (Port Arthur) Rus kuvvetlerine sürpriz bir saldırı düzenlemesiyle başladı (8 Şubat 1904). Yeni inşa edilmiş olan (1891-1903) Trans-Sibirya Demiryolu'na karşın Rusya'nın Mançurya'daki sınırlı kuvvetlerine takviye asker ve donanım gönderebilmesi için gerekli ulaşım olanakları hâlâ yetersizdi. Öte yandan komutanlık düzeyindeki başarısızlıkların da etkisiyle, Ruslar Lüshun'un düşüşü (Ocak 1905) ve Mukden Muharebesi'yle (Şubat-Mart 1905) noktalanan bir dizi yenilgi aldılar. Mayıs 1905'te Tsushima Boğazlarındaki bir çarpışmada, Japon amirali Togo Heihachiro Rus kuvvetlerine yardım etmek üzere Ekim 1904'te Baltık kıyısındaki Liepaja (Libau) limanından yola çıkmış olan ve Vladivostok'a ulaşmaya çalışan Amiral Z. P. Rojestvenski komutasındaki Rus Baltık Filosunu yok etti. Bu ağır yenilgiyle birlikte Rus Çarlığı'nda gelişen devrimci hareket, Çar II. Nikolay'ı barış görüşmelerine oturmaya zorladı. ABD başkanı Theodore Roosevelt 9 Ağustos-5 Eylül 1905 arasında New Hampshire'daki Portsmouth'da toplanan barış konferansında arabuluculuk görevini üstlendi. Kabul edilen Portsmouth Antlaşması'yla Japonya Liaodong Yarımadası'nın, Lüshun'a giden Güney Mançurya demiryolunun ve Sahalin Adası'nın yarısının denetimini eline geçirdi. Buna karşılık Rusya, Mançurya'nın kuzeyini nüfuzu altında tutmaya devam etti.

yıllarında ise Komutanı olur. Üç yıl okulun komutan yardımcısı olarak görev yapar. Oysa bu göreve sadece Topçu Akademisi'ni bitirmiş ve bir yıldan az olmamakla Batarya komutanı olmuş kurmay subayları-yarbay ve albaylar tayin ediliyorlardı. Şihlinski okulda yüksek topçuluk eğitimi görmüş bütün yöneticiler arasında en görkemlisi idi. Müstesna dereceli bir topçu olduğu için albay rütbesi aldıktan 4 yıl sonra-1912 yılında tuğgeneral rütbesini kazanmıştı. Bu faktör mevcut kuralların dışında bir durumdu. Genel kaideye göre, albay rütbesinde kalma süresi 10 yıldır. Sadece istisnai durumlarda-görkemli albaylara 6-8 yıl sonra general rütbesi verilir. A. Şihlinski bu durumda da istisna teşkil ediyordu.

Topçu Generali Ali Ağa Şihlinski askeri-bilimsel eserler ve topçuluğa ait ders kitapları da yazardı. Onun "Divizion11 Çapında Topçu Manevralarının Düzenlenmesi İçin Talimname", "Dağ ve Sahra Topçuluğu İçin Örnekler ve Örnekler Mecmuası" (1913-16 yılları arasında 3 kez yayınlanmıştır), "Çöl Toplarının Cephede Çalıştırılması" (1910) ve "Topçu Subayları Okulunda Albay Şihlinski Tarafından Okunmuş Derslerin Özeti" gibi değerli kitapları Petersburg ve Luga şehirlerinde yayımlanmıştır¹². Askeri uzmanlar tarafından yüksek kıymete sahip "Şihlinski Formülü", "Şihlinski Üçgeni"¹³ adlı askeri keşifleri henüz yüzyılın başlarında sadece Rusya'da değil, Fransa, Avusturya, Norveç, İsviçre ve başka ülkelerin topçu okullarında topçu subaylar için hazırlanmış ders kitaplarına dahil edilmiştir. "Şihlinski Üçgeni"nde topçu tarihinde ilk kez topların gözle görünmeyen hedefe ateş açma tekniği işlenip hazırlanmış ve topların geliştirilmesi çalışmalarına bir takım değerli yenilikler getirilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda (1914-18) Petrograd'ın topçu savunmasında Şihlinski görevliydi. Sonraları Batı cephesi topçu birliklerinin komutanı, 1917 yılında 10. ordunun komutanı olmuştur. Şubat burjuva-demokratik devriminden (1917) sonra M.V. Frunze'nin¹⁴ yönetimindeki Minsk Asker Sovyeti kuruluna üye seçildi.

10 Aliaga Şihlinski 1906 yılında artık yarbay gibi, Topçu subayları Okulu'na (şimdiki Merkezi Topçu subayları kursları) okumaya gitti ve orayı dereceyle bitirdi. İlk önce onu topçu Tugayı'nda görevlendirdiler, fakat kısa sürede okula döndü. Öğretmenler, genellikle, Topçu Akademisi tecrübeli ve yetenekli, bir yıldan az olmamakla bataryalar görev almış mezunlarından seçiliyordu. Şihlinski ise henüz tecrübesi ve ilgili akademik eğitimi olmadan tüm öğretim üyelerinden en bilgilisi kabul edilmişti.

11Fırka, tümen.

12 Bu eserlerin bir kopyasını 1983 yılında St Petersburg'daki Saltukov-Sadr'ın adına toplu kütüphanenin nadir fonunda olup Şemistan Nezirli tarafından çevrilerek kişisel arşivine yerleştirilmiştir.

13 Dünya harp sanatında "Şihlinski Üçgeni" denilen bir terim vardır. Aliaga Şihlinski'nin yaklaşık 1890 yıllarında keşfettiği bu askeri yöntem topçu alanında fazlasıyla uygulanır. O, 1918 yılında menfur Ermeniler Salyan'a saldırırken yiğit Kerbelayı Reşit ile kendi parasına makineli tüfek almıştır. Genel Şihlinski üçgeninde kullanarak topun füzesini Ermeni buharlı gemisinin duman borusuna atmış ve füze boruyu dağıtmıştır. Ermeniler korku ile geri çizilmişlerdir.

14 Ukraynalı devrimci lider Mihail Vasilyeviç Frunze, 2 Şubat 1885 tarihinde Kırgızistan'ın Bişkek Kenti'nde doğdu. Kırgızistan'ın başkenti olan bu kent, şimdi Frunze adını taşımaktadır. 1905 Devrimi'ne katılan Frunze, devrimci etkinliklerinden dolayı birçok kez tutuklandı, Sibiryaya sürüldü. Kızıl Ordu'nun kurucularından sayılan Sovyet önderi Frunze, 1917 Şubat devrimi sırasında ordu içinde önemli çalışmalar yaptı. İç savaşın önde gelen komutanları arasında yer aldı. 1920'de General P. N. Vrangeli'nin bozguna uğratıldığı Güney Cephesi'ndeki birliklere komuta etti. Türk Kurtuluş Savaşı sırasında, Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin elçisi olarak Anadolu'ya gelip, Ankara Hükümeti'yle diplomatik ilişkiler kurdu. Elinizdeki kitap, bu gezide edinilen izlenimlerle Kurtuluş Savaşı günlerindeki Türkiye'yi anlatmaktadır. Frunze'nin geliştirdiği "bütünsel askeri öğreti", Parti'nin dünya devrimine destek olma görevini başarabilmesi için, ordunun bütün kademelerde eylemci

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 37

Temmuz – Ağustos 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Topçu Subayları Okulu'nda Şihlinski kendini öncü fikirlerini deneyde uygulayan yenilikçi subay gibi gösteriliyordu. Hizmetlerinde öne çıktığı için ona zamanından önce albay rütbesi verildi. O, 1912 yılında askeri havacılık uygulaması deneylerinin (askeri havacılığın gelişmesine katkıda bulunan çok ilginç deneyimlerin) işlenmesi üzere komisyon üyesi, bir yıldan sonra ise okul müdürünün yardımcısı (Yardımcısı) oldu. Kısa sürede, " Topçu Subayları Okulu'nun Haberleri" dergisi çıkmaya başladı. Derginin sayfalarında generalin kendisi de bir yazılar yazıyordu. 1913 yılında okul Şihlinski'nin teklifi ile "Bendlenmiş15 Aerostatdan16 Ateşin, Gözlem ve Hedefin İstihbaratı Üzere Deneylere, Ayrıca Aerostata ve Uçaklara Ateşin Esas Hükümlerinin İşlenip Hazırlanması"na başladı. Bu konu üzerinde Aliğa Şihlinski uzun zamandır çalışıyordu. Henüz 1911 yılında, okulda hava hedefine ateşin kuralları meselesi müzakere olunurken, Şihlinski (ancak, o dönemde uçaklar sadece saatte 60 natla uçuyordu) saatte 180 natla uçacak uçaklar göre yapılmasını teklif etmişti.

I.Dünya Savaşı'nın çok öncesinde-1914 yılının Ağustos'unda Şihlinski Petrograd'ın Topçu Koruma Müdürü oldu. O, Sveabork kalesinin (Finlandiya) karadan savunma hattını belirlemek için Finlandiya'ya gönderildi. 1915 yılının ocak ayında ağır topların özel heyetinin savaş hazırlığını yönetip savaşan orduların topçuluk işlerinde sorumlu görevlerde çalıştı. O zaman başkumandan II. Nikolay'dı17. 1917 yılının Eylülünde Şihlinski 10. ordunun komutanı tayin edildi. O, topçuların ve havacıların karşılıklı operasyon öğretisi okulunun organizasyonunda, 1916 yılında Kredo yakınlarında Alman makamlarının yarılması operasyonu, Batı cephesinin, 10. Ordu cephesinin 1917 operasyonlarının hazırlanmasında doğrudan yer aldı. Şihlinski'nin Rus ordusu sıralarındaki yeri "Kutsal Stanislav"nin her üç derecesi ile "Kutsal Anna"nın her dört derecesi ile "Kutsal Vladimir"in 2, 3 ve 4. dereceleriyle "Kutsal Georgi" nin 4. derecesi ile yabancı nişan ve madalyaya değerli hediyelerle ödüllendirildi.

"Ben her zaman Port-Artur epopeyasının tarafı olduğumu gururla hatırlıyorum."
Şihlinski

Şihlinski 11 Aralık 1917'de teşkiline başlanan Müslüman kolordusunun kumandanı tayin edildi. Onun yönetimindeki birlikler içerisine giren iki piyade tümeni, özel süvari tugayının, iki nişancı-topçu tugayının subay-takım kadrosu şekillendirildi. Azerbaycan Türkleri arasında askere alma işlerinin esası konuldu, askeri birliklerde savaş hazırlığı eğitimi yapıldı. 1918 Haziran 26 Müslüman kolordusu içinde oluşturulmuş Özel Azerbaycan kolordusunun da komutanı Şihlinski idi. O, Kafkas İslam Ordusu'nun

bir ruhla eğitilmesini öngörüyordu. Ocak 1925'de Troçki'nin yerine savaş komiserliğine atanan Frunze, 31 Ocak 1925'te Moskova'da öldü.

15Sabitlenmiş.

16 Balon, zeplin; n. device that floats in the air (i.e. air ballon, blimp, dirigible); balloonist, pilot of a lighter-than-air aircraft n. aerostat, device that floats in the air (i.e. ballon, blimp, dirigible).

17II. Nikolay ya da Nikolay Aleksandroviç Romanov (Rusça:Никола́й II, Никола́й Алекса́ндрович Рома́нов, d. 18 Mayıs 1868-ö. 17 Temmuz 1918) (Rusça:Никола́й II), Rusya İmparatorluğunun son çarı ve Romanov hanedanının hüküm süren son üyesidir. Bolşevik İhtilali sırasında tahtta bulunan II. Nikolay Bolşevikler tarafından tahttan indirilerek, karısı Aleksandra ve çocuklarıyla beraber idam edildi. Ölümünden sonra Nikolay Rus Ortodoks Kilisesitarafından aziz ilan edildi.

içerisine giren Azerbaycan asker ve gönüllü birliklerinin askeri faaliyetlerini izlemek ve teşkili için defalarca cephe hattına gitmiş, Bakü'nün kurtarılması (1918) sırasında da şehir çevresindeki bazı savaşların yönetiminde doğrudan iştirak etmişti.

ALİAĞA ŞİHLİNSKİ AZERBAYCAN MİLLİ ORDUSUNUN KURULUŞUNDA

Azerbaycan'ın ordu kuruluşu süreci zor dönemlerden geçmiştir. 1918'de kurulan Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin attığı en önemli adımlardan biri Azerbaycan Milli ordusunun kurulması idi. Azerbaycan Milli Ordusu'nun-Müstakil Azerbaycan Kolordusu'nun temeli daha Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin (1918-1920 yıllarında) kurulduğu dönemlerde, 26 Haziran 1918 yılında atılmıştır. Cumhuriyetin varlığını sürdürdüğü dönemlerde generaller Samet Bey Mehmandarov, Aliaga Şihlinski ve öteki profesyonel askeri kişilerin önderliği altında yüksek disipline ve askeri eğitime sahip, savaş kabiliyetli milli ordu birlikleri oluşturulmuştu. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti kurulduğu ilk dönemlerde onun askeri güçleri 600 kişilik gönüllü birliklerden oluşmakta idi. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti Bakanlar Konseyi'nin 26 Haziran 1918 tarihli kararı ile General Aliaga Şihlinski'nin önderliğindeki Rusya Çarlığı döneminde "Vahşi Bölme" (Dikaya Divizya) denen bölümde 5000 kişilik Özel Azerbaycan Alayı" oluşturuldu. Kasım 1918'de ise Askeri Bakanlık oluşturuldu ve askeri kadrolar hazırlamak amacıyla Gence'de askeri okul açıldı. O zamanlar hükümetin amacı 25 bin kişilik bir ordu oluşturmaktı. Devlet bütçesinin yüzde 24'ün askeri amaçlar için ayrılması öngörülüyordu. Halk Cumhuriyeti, 23 ay sürecinde ordunun temel yapılarını kurulabilmişti. Yeni kurulmuş Azerbaycan ordusu 1918-1920 yıllarında Azerbaycan'ın istiklaline karşı Bolşevik-Taşnak birliklerinin eylemlerinin önlenmesinde, Bakü'nün kurtarılmasında önemli rol oynadı. Azerbaycan Ordusu Mart 1920 yılında Askeran savaşında silahlı Ermenileri yenerek onları Karabağ ve Zengezur'dan çıkarmayı başardı. Türkiye'de Aydın'da Ermeniler tarafından yapılmış katliamda maruz kalmış binlerce Türk vatandaşlarına sağlamaya çalıştığını yaratılmış bağış komitesine başkanlık etmiş ve bununla bağlı olarak, 16 Mart 1920 yılı Azerbaycan vatandaşlarına müracaat etmiştir.

1917 yılının Kasım ayında Kafkasya'ya dönen Şihlinski, Tiflis'te ilk kez Azerbaycanlılardan oluşan ulusal birlik oluşturmuştu. Böylece o, Milli Azerbaycan Ordusu'nun temelini atmıştı. 15 Eylül 1918 yılında Tümgeneral Aliaga Şihlinskinin yönetimi altında Azerbaycan ve üç gün sonra ise Nuri Paşa'nın komutasında Türk ordusu Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti başkenti Bakü'yü Menşevik ve Taşnaklardan oluşan oyuncak Sentrokaspi hükümetinden temizledi. İngilizler böylece 15 Eylül'de Bakü'yü terk ettiler. Kendi halkına sadık kumandanların ve yeterince silahın olması bu ağır savaşta yiğit Azerbaycan askerlerine zafer kazandırdı. 15 bin kişilik orduyla düşmanın 50 bin kişilik ordusu tamamen darmadağın edildi. Azerbaycan hükümeti Bakü'ye taşındı. 1918-20 yıllarında Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti (ADR) döneminde silahlı kuvvetler müstesna hizmet göstermiş, 1918 yılının Ekiminde Gence'de Özel Azerbaycan kolordusunun kurulması da ona havale edilmişti. Ayrıca, 28 Mayıs 1918 yılında yeni devletin ordusunun ve Harp Bakanlığı'nın projesini de Milli birliklerin komutanı General Ali Ağa Şihlinski hazırlamıştı. 29 Aralıkta da harp Bakan Yardımcısı

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 37

Temmuz – Ağustos 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırğız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

<http://www.akademikbakis.org>

olmuştu. 1920 yılında Azerbaycan Sovyet Rusya tarafından işgal edildikten sonra Azerbaycan'ın Askeri Bakanlığı resmen iptal edildi. Azerbaycan ordusunun 21 Generalinden 15'i Bolşevikler tarafından katledildi.

Aliaga Şihlinski Azerbaycan Sovyet hükümeti kurulduktan sonra, 1920 yılında Azerbaycan Halk Askeri ve Deniz İşleri Komutanının Yardımcısı oldu. Aynı yılın Ağustos'unda Semed Bey Mehmandarov'la birlikte Genelkurmay çalışmak için Neriman Nerimanov 18 tarafından Moskova'ya gönderilmişti. Şihlinski Moskova'da Askeri Devrim Sovyeti'nin çöl karargahında, Altın Ordu'nun Topçu Müfettişliği İdaresi'nde Topçu Şartı hazırlayan komisyonun kadrosunda çalıştı.

1921 yazında Azerbaycan Sovyet Kuvvetleri karargahına gönderilen, Bakü Garnizonu Askeri-Bilimsel Cemiyeti'nin Başkan Yardımcısı, Kafkas Ordusu Askeri Devrim Konseyi ile birlikte Azerbaycan Askeri Yayıncılık Kollegiyasının Başkanı olmuştur.

29 Aralık 1922 Şihlinski Azerbaycan'ın Halk Cumhuriyeti Askeri Bakan Yardımcısı oldu. Topçu ve istihkam birlikleri ve ayrıca askeri eğitim müesseseleri ve teknik işletmeler, topçu ve tabya deposunun kontrolü ona bırakıldı. 1919 yılının öncesinde ise Şihlinski askeri bölümlerinin, kontrol ve işletmelerin birleştirilmiş maaş şablonlarını hazırlayan komisyonun başkanı da atanmıştı. Azerbaycan ordusunun Şohsi heyetinin giyim biçiminin projesini hazırlamak da bu komisyona verilmişti.

Korgeneral Ali ağa Şihlinski'nin Rus harp sanatının gelişmesinde, aynı zamanda Azerbaycan'da askeri yapılanma alanında, harp biliminin gelişmesinde önemli hizmetleri olmuştur.

1924 yılında Birleşmiş Askeri Takım Kadrosu Okulu'na komutan yardımcısı atanmıştı. 1926 yılında Bakü'de Şihlinski'nin düzenlediği "Rusça-Türkçe Kısa Askeri

18 Tiflis, 14 Nisan 1870-Moskova, 19 Mart 1925. Tanınmış yazar, doktor ve devlet adamıdır. Babası Kerbelâyı Necef küçük esnaf, annesi Helime Hanım ise bir ev hanımıydı. Neriman'ın adını taşıdığı dedesi Neriman Allahverdiyev, XIX. yy. tüm Kafkasya'da tanınan bir müzisyendi. Neriman Nerimanov, 1925'de, 19 Martta resmi belgelerde bildirildiğine göre bir kalp krizi sonucu olarak hayatını kaybetti. Lakin son yıllarda bu ölümün politika ile ilgili siyasî bir kati olduğu da sık sık gündeme getirilmektedir. 1918 yılının 30 Mart'ında Bakü'de Müslüman halka karşı, Rus ve Ermeni askerlerin yürüttüğü bir katliam başlatıldı. Neriman Nerimanov, bu katliamın önünü almak için büyük gayret gösterdi. Yazdığı bir makalede askerlerin başı olan Şaumyan'ı şiddetle tenkit ederek "Bu yaptıklarınız Sovyet hakimiyeti için bir kara lekedir. Eğer siz, çok kısa zaman içinde bu kara perdeyi yırtıp bu lekeyi silmezseniz, Bolşevik fikri ve Sovyet hakimiyetinin burada kalması mümkün olmaz." diyordu. 1918 yılının Mayıs ayı sonlarında Nuri Paşa komutasındaki Kafkas Ordusu, Bakü'yü Ermeni-Rus işgalinden kurtardı. Daha önce Gence'de faaliyete başlayan Müsavat Hükümeti de Bakü'ye geldi. Sovyet hakimiyeti zor bir duruma düştü ve Neriman Nerimanov Bakü'den ayrılarak tekrar Astrahan'a gitti. 1919 yılının Temmuz sonlarında Astrahan'da bulunan Nerimanov Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesi tarafından Moskova'ya çağrıldı. Nerimanov Lenin'le ilk defa burada görüştü. 1920 yılının Mayıs ayına kadar çeşitli görevlerde bulundu. 1920 yılının Mayıs başlarında Müsavat hükümetinin komünistlerle anlaşarak iktidarı komünistlere bırakmasından sonra, 16 Mayıs 1920 günü Nerimanov Bakü'ye geldi. 28 Nisan 1920 tarihinden 12 Mart 1922 tarihine kadar Nerimanov Azerbaycan Devrim Komitesi'nin, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Halk Komiserleri Sovyeti'nin, Savunma Şurası'nın başkanı olarak çalıştı. Çok kısa süre (Nisan-Mayıs 1920) dışişleri bakanlığı görevini de üstlendi. 12 Mart 1922 tarihinde Moskova'ya çağrıldı. Aralık ayının sonunda Moskova'ya gitti. 1923-1925 yılları arasında Moskova'da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Merkezi Komite başkanlarından biri olarak çalıştı. Büyük bir törenle Moskova'da, Kremlin duvarları önünde, Sovyet Devleti'nin diğer kurucuları ile aynı yerde defnolunmuştur.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 37

Temmuz – Ağustos 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Sözlük" 3 alfabe-Rus, Arap ve Latince yayımlanmıştı. Bu esere göre onu 1928 yılında SSCB Askeri Devrim Konseyi Fahri Fermanı ile taltif edilmişti.

Ali Ağa Şıhlinski 1929 yılında istifa ederek sivil hayata geçti. 1942 yılında görkemli Azerbaycan filozofu, o zaman SSCB İlimler Akademisi Azerbaycan Filolojisinin Başkan Yardımcısı olan Haydar Hüseyinov'un teklifi ile Şıhlinski kendi anılarını yazmaya başladı ve 1944 yılında tamamlayarak Rusça bastırdı.

"Anılarım" 1984 yılında Azerbaycan dilinde yayımlandı (Azerbaycan Tarihi, 7 cilt halinde, c. 5, B., 2001; Nezirli Ş., Cumhuriyet Generalleri, B., 1995; Süleymanov M., Mehmandarov, B., 2000; İbrahimoğlu S. D., General Ali Ağa Şıhlinski, B., 1975).

19Azerbaycan Yazarlar Birliği üyesi, Gazeteciler Birliği üyesi (1978), H. Zerdabi adına ödülün sahibi (2002). Şemistan Nezirli 1942 yılı Ağustos 12 de Batı Azerbaycan'ın Lori nahiyesinin Yukarı Köprülü köyünde doğdu. Burada köy Okulunun sekizinci sınıfını bitirdiği yıl ailece Azerbaycan'a göçmüşlerdir. Deveci kentinde ortaokulu bitirdi (1960). 5 numaralı Bakü teknik-Mesleki okulunu girmiştir. Sovyet Ordusu sıralarında hizmeti borcunu yerine getirmiştir (1962-1965). ADÜ'nün Gazetecilik Bölümü'nde eğitim almıştır (1967-1972). Edebi faaliyete 1958 yılında "Sovyet Ermenistanı" gazetesinde çıkan küçük bir makalesi ile başlamıştır. Fakat 60'lı yıllarda sürekli basında öçerk, hikaye ve gazete Makaleleri ile düzenli olarak görev yapıyor. Samed Vurgun dünyası ve Azerbaycanlı kumandanların kaderi onun edebi-yazar faaliyetinin temel konusudur. Onun düzenlediği general-teğmen Aliaga Şıhlinski'nin "Anılarım" kitabı 1984 yılında Azərneşr tarafından Azerbaycan ve Rus dillerinde kitle tirajla bırakılmıştır. Çalışma faaliyetine API'nin "Genç Leninci" Gazetesi'nin bürosuna edebi işçi gibi başlamıştır (1972-1973). Azerbaycan Devlet Televizyon ve Radyo Verilişleri Şirketi'nde askeri vatanseverlik Gazetesinin bürosuna editör, Şube müdürü (1973-1991), Azerbaycan Devlet Ansiklopedisinde "Barış" Redaksiyasının Şube müdürü (1991-1992), Cumhuriyet Savunma Bakanlığı Askeri-Bilimsel Araştırmalar ve Tarih İdaresi'nde Şube müdürü (1992-1996). Cumhuriyet Devlet Televizyon ve Radyo Verilişleri Şirketi "Askeri Programlar ve Salname" Baş Redaksiyasının Baş Editörü (1996-1998) çalıştı. Şu anda Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı Askeri Bilimsel merkezin harp tarihi şubesinde yüksek mühendis. Halk şairi Samed Vurgun hakkında dizi yapıtlarına göre Azerbaycan Gazeteci meslektaşlar İttifakının "Samed Vurgun fahri hatıra diploması"na (1996), "Koşarlar" eserine göre İran Dostluk Cemiyeti'nin birinci sınıf ödülüne (1995), askeri vatanseverlik konusunda tarihi publisistik yapıtlarına göre "Genel Hezi Aslanov" ve Kazak Hayriye Cemiyeti'nin kurduğu "Genel Aliaga Şıhlinski" ödüllerine (1995) layık görülmüştür.

Eserleri

1. Vurgun Geçip Bu Yerlerden. İstanbul:Gençlik, 1978, 120 S.
2. Vurgun Ömrü. İstanbul:Azərneşr, 1982, 106 S.
3. Qeribe Taleler. İstanbul:Gençlik, 1982, 88 S.
4. Vurgun Geçip Bu Yerlerden. Bakü:Yazıcı, 1985, 167 S.
5. Efsanevi Mixaylo. İstanbul:Gençlik, 1988, 88 S.
6. Azerbaycan Generalleri. İstanbul:Gençlik, 1991, 208 S.
7. Qoriden Gelen Tren. İstanbul:Azərneşr, 1993, 207 S.
8. Qacarlar. İstanbul:"Şur" Yayınevi, 1995, 64 S.
9. Cümhuriyet Generalleri. İstanbul:Askeri Yayıncılık, 1995. 211 Sf.
10. Yaddaşlarda Yaşayan Vurgun. İstanbul:Doğu-Batı Yayınları, 1996, 292 S.
11. Eller Vurguyu. İstanbul:"Tural" Yayınevi, 1997, 290 S.
12. General Cəmsidxan Nəhçivanski. İstanbul:Askeri Yayıncılık, 1997, 110 S.
- 13.Daş Salahlı Mehmet Koxa. İstanbul:"Şirvan" Yayınevi, 1977.
14. Tam Topçu Generali Samedbey Mehmandarov. İstanbul:Askeri Yayıncılık, 1997, 120 S.
15. Qarxunlu Eşref Bey. İstanbul:"Bilim Ve Hayat" Yayınevi, 1998, 180 S.
16. Arxivlerin Sırrı Açılır. İstanbul:"Bilim Ve Hayat" Yayıncılık, 1999, 750 S.
17. Topoqraf General İbrahim Ağa Vekilov. İstanbul:"Zaman" Yayınevi, 2002, 203 S.
18. Nezirli Ocağının Üç Şairi. Bakü:Azerbaycan Milli Ansiklopedisi, NPB, 2002, 249 S.
19. Abbas Ağa Nazir. Eserleri. İstanbul:Ofset-Yayıncılık Baskı Şirketi, 2003, 325 S.
20. General Yadigarov Kardeşleri,İstanbul,Şirvan neşr, 2004, 87 S.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 37

Temmuz – Ağustos 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırğız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Şihlinski sanatsal yaratıcılıkla da uğraşmış, askeri puplisistik yazılar yazmış, Semed Vurgun²⁰, Osman Sarıvelli'nin²¹ bir takım şiirlerini Rusçaya tercüme etmiş, ayrıca kendisi de Azerbaycan ve Rus dillerinde şiirler yazmıştır.

20Semed Vurgun Vekilov, 1906 yılında Qazax şehrinin Yukarı Salahlı köyünde doğdu. Babasının adı Yusif'dir. 1918 yılında Qazax Müellimler Se-minariyasında (öğretmen okulunda) okumuş, 1929 yılına kadar Qazax, Quba ve Gence'de öğretmenlik yapmıştır. 1929 yılında Moskova Devlet Üniversitesi'nin Dil ve Edebiyat Fakültesi'ne kaydolmuş, iki yıl sonra Bakı'ya dönüp Pedagoji Enstitüsü'nde yüksek lisans eğitimi almıştır. "Şairin Andı" (1930), "Fınar" (1932), "Könül Defteri" (1934), "Şe'rler" (1936) kitapları ona ilk büyük şöhretini kazandırmış ve artık. 30 uncu yıl-lardan sonra eserleri Rus, Ukrayna, Gürcü, Özbek, Türkmen ve diğer halkların dillerine tercüme edil-meye başlamıştır. 1934 yılında, Tiflis'de ilk kitabı basılmış ve yayınlanmıştır. "Komsomol Poeması", "Lekbatan", "Ölüm Kürsüsü", "26-lar", "Beşti", "Bakının Dastanı", "Zencinin Arzuları", "Muğan", "Leninin Kitabı", "Aygün", "Zamanın Bayrağı" adlı eserleri, 1930-1950 arası Azerbaycan'da yeni tipli epik şiirin oluşum tarihini, onun güçlü ve zayıf taraflarını bütün yönleriyle yansıtmaktadır. İkinci Dünya Savaşı (1941-1945) yıllarında yazdığı "Bütün Xalqlar Qebileler", "Veten Keşiyinde", "Ananın Öyüdü", "Şefget Bacısı", "Qızıl Şahinler" ve onlarca başka eserde, Azerbaycan Türklerinin vatanseverlik ve cengaverlik duyguları terennüm edilir. Savaştan sonraki şiirlerinde, Azerbaycan tabiatının tasviri ("Muğan" ve "Talistan"), Azerbaycan köylüsünün sessiz emeği ("Beşti"), işçi ve sanatkarların arzu ve emelleri ("Aygün"), o yıllar için gelenek haline gelmiş, prototip mevzular ve kahramanlardı. Özgürlük ve barış yolunda mü-cadele ("Ölüm Kürsüsü" ve "Zencinin Arzuları") şiirlerinin başlıca mazmununu teşkil etmekteydi. Semed Vurgun, Azerbaycan edebiyatında bir dramaturg olarak da büyük şöhret bulmuştur. Azerbaycan halkının tarihini konu alan "Vaqıf" (1938), "Xanlar" (1939), "Ferhad Ve Şirin" (1941), bu arada "İnsan" (1945) manzum dramlarının yazarı da O'dur. Bir göze gibi kaynayan, saf, duru, tabii üslubu ve dili, insancıl, felsefi, romantik bakış açısı bu eserlerde Semed Vurgun dramasını farklı kılan özelliklerdir. Semed Vurgun, tercüme sahasında da hem ta-rihi, hem de edebi çalışmalar yapmıştır. A. S. Puş-kin'in "Yevgeni Önekin" manzum şiirini, M. Gorki'nin "Kız Ve Ölüm", "Kaplan Derisi Giymiş Pehlivan" (bu eserin bir bölümünü) gibi ölümsüz sanat eserlerini büyük ustalıkla Azerbaycan türkçesine kazandırmıştır. Semed Vurgun aynı zamanda, Azerbaycan'da çağdaş edebi tenkidin, estetik nazariyesinin temelini atanlardan biridir. Azerbaycan ve Sovyet edebiyatının muhtelif meseleleri, Nizami, M. P. Vaqıf, A. S. Puşkin, M. F. Axundov, V. V. Mavakovski, C. Cabbarlı ve başka klasiklerin sanatı hakkında pek çok makalenin de yazarıdır. Sovyet Yazarlarının II. kurultayında okuduğu, şiir hak-kındaki parlak tebliğinde, edebiyatın bir çok nazari meselesine ışık tutmuştur. Filoloji ilminin ge-lişmesindeki hizmetlerinden dolayı, Devlet Üni-versitesinin akademik kurulu, kendisine fahri doktorluk unvanı vermiştir. Şairin eserleri sadece eski Sovyetler Birliği'nde değil, aynı zamanda dış ülkelerde de yayılmıştır. Şiir ve manzum eserleri dünyanın bir çok diline tercüme olunmuş, piyesleri keza yabancı sah-nelerde oynanmıştır. Semed Vurgun, aynı zamanda ilim sahasına büyük hizmetleri geçmiş ideolog ve toplum önderi bir şahsiyetti. Azerbaycan Bilimler Akademisi'nin asil üyesi ve başkan yardımcısıydı. Sovyetler Bir-liği parlamentosunun ve Azerbaycan Par-lamentosunun (Ali Sovyet) millet vekillerindendi. Azerbaycan Yazarlar Birliği'nin ve aynı zamanda Dış Ülkelerle Kültürel İlişkiler Cemiyeti'nin baş-kanı olmuştur. Bir barış gönüllüsü olarak, Sovyet temsil heyetiyle beraber Almanya, Polonya, Bul garistan, Çin, Fransa ve İngiltere'de bulunmuştur. 1941 yılında "Vaqıf", 1942 yılındaysa "Ferhad Ve Şirin" dramlarından dolayı devlet mükafatı almıştır. Başlıca Eserleri:Eserleri, 6 ciltte, Bakı, 1960-1972; Seçilmiş Dram Eserleri ve Poemaları. Bakı, 1974; Seçilmiş Eserleri, 2 ciltte, Bakı, 1966, 1976; El Bilir Ki Sen Menimsen. Bakı, 1970.

21Gurbanov Osman Abdullah oğlu (Osman Sarıvelli)-Azerbaycan şairi. 1905 yılı Aralık 17 Kazak ilinin II. Şihli (Sarivelli) köyünde doğdu. Orta öğrenimini Kazak Öğretmenler Seminarıyasında aldıktan sonra bir süre Göyçay ilçesi Qarameryem ve Bıgır-köy okullarında öğretmen olarak çalıştı (1926-1929). Eğitimini artırmak amacıyla Moskova'ya gitmiş ve burada Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesinde okumuştur (1929-1932). 1937 yılından Azerbaycan Yazarlar Birliği üyesi idi. Bakü Eğitim Teknikum'un öğretmen (1932-1935), İstanbul Tiyatro Teknikum'un müdür (1939-1940), Azerbaycan İlimler Nizami adına Dil ve Edebiyat Enstitüsünde müdür Yardımcısı, "Edebiyat Gazetesi"nin editörü, Uşakgenc neşre editör, Azerbaycan Yazarlar Birliği'nde şiir üzere danışman olarak çalıştı. 3Temmuz 1990'te Bakü'de vefat etmiş ve kendi köyünde defnedilmiştir. Osman Sarıvelli edebi yaratıcılığına 1928 yılında başlamıştır. Aynı yıl "Genç İşçi" gazetesinde "ayak" adlı ilk şiiri yayımlanmıştır. Osman Sarıvellinin "Demir Mısralarım" isimli birinci kitabı 1934 yılında yayımlanmıştır. Şiirleri Hazar Üniversitesi Yayıncılık tarafından yayımlanan Azerbaycan Sevgi Şiiri toplusunun Birinci kitabına (İstanbul, 2008) dahil edilmiştir (Tertibçi:Hamlet İshanlı).

A. Stepanov'un, Port-Artur, (1947:777-778) " ve "Zvonaryovlar Ailesi" ((271, 350, 353 vb; Nəzirli, 1991:59, 67, 115) romanlarında Şihlinski'nin de kahramanlıklarına bahsediliyor. Gılman İlkin'in "General" filmi, Ali Ağa ile ilgilidir (İsmayılov, 2000:18; Kazımzadə,2010: 12)22. Bazı Rus araştırmacılar, Albay S. İbrahimov ve araştırmacı Şemistan Nezirli, generalin hayatı, çalışmaları ve yaratıcılığında bahseden bir takım eserler yazmışlardır.

ALİ AĞA ŞİHLİNSKİ'NİN AİLE HAYATI ve NİGAR ŞİHLİNSKAYA

Aliğa Şihlinski, Nigar Şihlinskaya ile evlenmiştir. Nigar hanımın dedesi Kafkasya müftüsü Hüseyin Efendi Gayıbzade, Aliğa'nın annesi Şahyemen Hanım'la (Şair Vidadi'nin torunu) amcaoğlu-amcakızı idiler. Aliğa, "ağalık neslinde" idi. Nigar hanım ondan 6 yaş küçük idi-10 Ekim 1871 (1878 yılı Mart 21) Tiflis'de doğdu. Anası Seadet Hanım da Tiflis'deki Kafkas Kadınları Hayriyye Cemiyetinin fahri başkanı idi. Babası Azerbaycan eğitimcisi Hüseyin Efendi Gayıbovdur. Nigar Hanım ilk tahsilini evde almıştı, sonra Tiflis Necib Kızlar Enstitüsünü (1889) altın madalya ile bitirmişti. O, Fransızca'yı ve Rusçayı rahatça konuşuyor, Arapça ve Farsçayı çok iyi biliyordu. Dedesi-meşhur din hadimi, hem de şair-sanat aşığı Hüseyin Efendi'nin Nigar hanımın yetişmesinde hususi rolü olmuştu. Onun zengin kütüphanesi sayesinde Nigar Hanım, İran klasiklerini, Azerbaycan şairlerini okumuş, Arap dili ve Arap edebiyatını, fars dili ve Fars edebiyatını derinden öğrenmişti. Azerbaycan'ın ilk şefkat kız bacısıdır. Birinci Dünya Savaşı'nda da savaşmıştır.

Kitapları:

Demir Mısırlarım (1934)

Menekşe (1940)

Şairin Hediyesi (1943)

Getir, Oğlum, Getir (1943)

Gençlik aşkı (1946)

Bahar Çiçekleri (1949)

Yeni Dünyanın Kapısı (1950)

İklimden-İklim (1963)

Yarını Yaratanlar (1970)

Seçilmiş eserleri (üç cilt halinde) (1971-1975)

Her Kim Yüz Yıl Yaşamasa (1976)

Ben Yarına Gidiyorum (1979)

Kür Çizgisinde (1987)

22 Gılman İlkin-yazar, 1950 de AYB'nın üyesi, M. F. Ahundov adına Dövlət ödülü (1967), Azerbaycan'ın Emektar İnce Sanat Ustası (1989). Musayev Gılman İsabala oğlu (Gılman İlkin) Bakı'nın Merdekan kendinde doğmuştur. 1932l şimdiki Pedagoji üniversitesi Dil-Edebiyat fakültesini 1936de bitirip, şimdiki Bakı Dövlət universitesinde baş öğretmen olmuş, "Azerbaycan" dergisinin baş redaktörü, "Uşakgeçneş", "Azerniş" neşriyatlarının direktörü (1966-1971) olmuştur. Hizmetlerine göre "Kırmızı Emek Bayrağı", "İkinci Dereceli Büyük Vatan Muharebesi" madalyası, iki defa Azerbaycan Ali Soveti Riyaset Heyetinin Fahri Fermanı ve madalyalarıyla taltif olunmuştur. Kafkas halkları Ali Dini Şurasının "Paklık" mükafatına layık görülmüştür. "Kalade İsyar" (1959), "Şimal Rüzgarı" (1962), "Hediyye" (1969), "Dağlı mahallesi" (1978), "Deniz kapısı" (1984), "Madam Kedri" (1988) vs. kitaplarının müellifidir. "Gölgeler Sürünüyor", "Yenilmez Birlik" bedii filmlerinin ve bir kaç televizyon filminin senaryosunu da yazmıştır.

EŞİNİ KAYBEDİYOR

Aliğa Şihlinski eşi Nigar hanım 1931 yılında ağır hastalığa yakalandı. Şihlinski bir dakika olsun onu yalnız bırakmıyordu. Fakat Nigar Hanım'ın durumu her geçen gün kötüye gidiyordu. Son günlerini yaşadığını hisseden Nigar hanım birden ne düşündüyse eşinin elinden tuttu:

-Aman, görünüyor ki, bu fani dünyada seni yalnız bırakacağım. Ölüm hakır, ondan bir damla korkmuyorum. Fakat beni rahatsız eden seni çocuk sahibi olmadan bırakmam. Ama hayır, gün gelecek Şihlinski soyadı ile gurur duyan insanlar kendilerini bizim torunumuz olarak adlandıracaklar. Tek tesellim, işte budur. Beni debdebe ile defin etme, mezarımı da basit yap. Yemek vermeye de gerek yok.

Az sonra Nigar hanım 43 yıl birlikte yaşadığı sadakatli eşiyle vedalaşıp ebediyen gözlerini yumdu. Aliğa Şihlinski de 18 Ağustos 1943 vefat etmiş, Bakü'de, Yasamal mezarlığında defin olunmuştur.

GENERAL ALİAĞA ŞİHLİNSKİNİN ŞİİRLERİ

Klasik şair Molla Veli Vidadi (1707-1808), Mustafa ağa Arif Şihlinski, (Şihh, Doğ:1781-1774-1842?) ve Kazım ağa Salik Şihlinski (1781-1842)'nin torunu olan Topçu Generali Aliğa Şihlinski iki dilde Rusça ve Azerbaycan dillerinde şiir yazıyor ve tercümeler yapabiliyordu. Şiirlerinin, çevirilerinin ve sanat parçalarının çoğunu yazarı olan bu mütevazı insan hiçbir zaman yayınlamadı. Azerbaycan Tarih Müzesi'ndeki özel klasöründe ve Cumhuriyet Merkezi Devlet Bilim ve Kültür arşivinde, Prof.Dr.Haydar Hüseyinov özel fonunda General Aliğa Şihlinski'ye ait çok belge ve materyaller bulunmaktadır. 514 numaralı fonda Generale mahsus bir defter de kaydedilir. Müzede ve arşivde saklanan Şihlinski'nin "Subayın Hafızası" defterinde şiirler, bedii parçalar, çeviri ve kayıtlar bulunmaktadır. 21 Ekim 1900 düzenlenmiş "Subayın Hafızası" defterindeki kayıtlardan anlaşılıyor ki, görkemli dramatör Cafer Cabbarlı'nın yaratıcılığına generalin özel bir sevgisi bulunmakta, Cabbarlı'nın zamansız ölümü onu aşırı derecede üzmuştür. Azerbaycan Edebiyatının büyük temsilcileri Samed Vurgun "Büyük Edib" ve Osman Sarıvelli'nin "Yaşar" şiirlerini ustalıkla Rusçaya tercüme etmiştir. Aliğa Şihlinski'nin özel fonunda şair Osman Sarıvelli'ye yazdığı mektupların sureti ve posta makbuzu da bulunmaktadır. O, şair Osman Sarıvelli'ye: Ben cesaret edip büyük dramatör Cafer Cabbarlı, "Yaşar" ve "Ölüm" şiirlerini Türkçeden Rusçaya tercüme ettim. Lütfen, tercümeyle bakınız, hoşunuza giderse yayınlamak için izin verin. Generalin özel fonundaki mektuplar arasında şairin hiçbir cevabına rastlanmıyor. Bu nedenle 1980 yılının kışında Osman Sarıvelli'ye görüşen Ş. Nezirli: Yazılan mektupların tarihini yılını ona hatırlattım.

-Osman hocam,dedim Sizin cevaplarınızı bulamadım. Generalin mektupları size ulaşmıştı mı?. Osman Sarıvelli bir hayli üzülerek:

-Benim-dedi, generalin mektuplarını aldığımı hatırlıyorum. Meallerini de okuyup beğenmişim. Sen ne diyorsun, yavrum, ben o zaman çar ve müsavat generaline hangi

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 37

Temmuz – Ağustos 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

cesaretle mektup yaza bilirdim. Çünkü o zamanlar otuzuncu yılların kıyımı tuğyan ediyordu. Sonra esefle ne yazık ki, generalin bana yazdığı mektupları da o dönemlerde yırttım attım. Onlar çok içerikli ve zarif yazılardı.

Generalin "Subayın Hafızası" defterinde onun hayat ve meslek arkadaşı, ilk Azerbaycanlı askeri şefkat ablası Nigar Hanım Mirza Hüseyin Efendi kızına yazdığı "Ey sevdiğim, ey Dilruba", "Anne ve Onun Aziz Nigar'ına", "Adi Hikaye", "Başkan Amiral Makarov'un Anısına", VII. yüzyıl Japon şairi Ş.Munetodan "Sen Bana Vahşi Dedim" şiirlerinin Rusçaya çevirisi ve başka parçalar kaydediliyor. Üzeyir Bey Hacıbeyov'un piyanosunun üstünde bitmemiş bir not vardı. Üzeyir Bey, General Aliğa Şıhlinski'nin eşine 1912 yılında yazdığı altı bentlik "Ey sevdiğim, ey Dilruba" şiirinin sadece iki fıkrasına romans yazabilmiştir. Ömür ancak buna vefa etmiştir.

1906 yılından 1914 yılına gibi Aliğa Şıhlinski, Çarskoe Selodaki Topçu Subayları okulunda Komutan yardımcısı olduğunda 1912 yılında generalin girişimi ile "Topçu Subayları Okulunun Dergisi" yayınlanmıştır. 1913 yılının sonbaharında Topçu subayları okulunun müdürü, topçu generali A. Sinitsin yaş haddiyle ayrılınca da dergi bu münasebetle Sinitsin'in portresini ve ikinci sayfada hakkında büyük bir yazı yayınladı. Aliğa Şıhlinski'nin iki bentlik veda şiirini de çıkardı.

Yorulmak bilmeden sen uzun yıllar.

Kendi ağır topuna sükançı oldun.

Her emrinle birleştirdi eller.

Bir aile gibi senin mert ordun.

Toplar ebedi okulumuz de;

Siz onun babası, tarih yazanı.

Yürekte selamlar gönderip size,

Saygıyla önünde baş eğiyor herkes.

BENİM

Ey sevdiğim, el Dilruba,

Sabırım, kararım benim.

Sed merheba, sed merhaba

Ne türfe yarımından benim.

Gören seni ey nazenin,

Der:peh-peh, sed aferin!

Dünyada eşi yok galiba,

Eceb dildarım benim!

Güzel zahirde suretin,

Güzel batın, doğanın.

Güzel her işte gayretin,

Namusum, Arım benim.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 37

Temmuz – Ağustos 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Benim baharda bülbülüm,
Benim kızamık sünbülüm.
Gülşenlerde zarif gülüm,
Bağlarda barımsan benim.
Seni ziyaret eylerem,
Sana ibadet eylerem.
Hem çok sadakat eylerem,
Çünkü sen Nigarım benim.
Ben aşğın adı Ali,
Verdin bu dersi bilmeli.
Aşkından olmuşum deli,
Sen ahu-Zârim benim. (1912 yılı)

ANA VE ONUN EZİZ NİGARINA

Denizin üstünde bir yıldız yandı,
Dalgalar vuruldu işartısına.
Okudu, ağladı, mahzun durdu,
Sadece azapları kalmıştı ona.
Üzgün kayalar, dumanlı sahil,
Gecenin koynunda inleyirdiler.
Fikirli durup onlar sanki,
Hazin dalgaları dinliyordu.
Feryada dönmüştü denizin sesi;
Yıldızlar sularda yırğalanırdı.
Tenha muhabbetin hazin verir,
Kaya-kulaklarda sırğalanırdı.
O uzak göklerin derinliğinde,
Sözlü dudak gibi bak yıldız.
Özlem apartmanında, azap dilinde,
Sanki kendi derdini diyordu yıldız.
O mavi göklerden silinmemiş iz,
Uzak bir hasretin acısı kaldı.
Üzüntüyle dinliyor gökleri deniz,
Hıçkırır, inliyor, gözleri dolup.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 37

Temmuz – Ağustos 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırğız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

FOTOĞRAFLAR

Aliaga Şihlinski

Hüseyin Efendi Gayıbov

Eşi Nigar Hanım Şihlinski ile

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 37 Temmuz – Ağustos 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırğız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

KARAHANLI,M.(2005),Vaqiflə Vidadinin Değişiminde Hayatiyyət,Şafak-№ 1-2-S. 65-68

KAZIMZADƏ, Aydın, (2010),Gecikmiş Müsahibə, Mədəniyyət-27 Avqust-S. 12.

MOLLA VELİ VİDADİ,(2010),E. Seferli, Azərneşr, Bakü. Seh. 108.

MOLLA VELİ VİDADİ,(1957), H. Araslı,Azərbaycan Üniversitesi, Bakü. Seh. 102.

MOLLA VELİ VİDADİ, (1987),T. Dünyamalıyeva. Yazar, Bakü, Seh.157.

MOLLA VELİ VİDADİ,(2004),Eserleri, Önder, Seh. 128

NEZİRLİ, Ş. (2006), Gülləlenmiş Azərbaycan Generalləri:Hikayələr, Portreler, Oçerkler, Meqaleler,Ş.Nezirli Bakı,OKA Ofset-655 s. :портр.

NƏZİRLİ, Şəmistan,(1991), Azərbaycanın Görkəmli Adamları, Azərbaycan Generalları, Bakı,Gənclik.

NƏZİRLİ, Şəmistan,(2005), General Əlğağa Şıxlinski Ömrü, Anadan Olmasının 140 İlliyinə, Bakı.

QOCAYEVA, Adilə ,(2009),Azərbaycan ,3 May,-S.7.

QURBANOĞLU, Aydın,(2009), Şıxoğlular Ocağının Sönməyən Işığı,525-ci Qəzet-1 Aprel-S.7.

SEMYANNİKOV, B. ,(1996),Azərbaycan Oğlu, Rusiya Generalı, Herbi Bilik-№ 2-S.53-54.

STEPANOV, A. 1947, Port-Artur , A historical narrative.

SWIETOCHOWSKI, T. (1988), Müslüman Cemaatten Ulusal Kimliğe Rus Azərbaycan'ı 1905-1920, Çev. Nuray Mert, Bağlam Yayınları Araştırma Dizisi,İstanbul.

ŞİHLİNSKİ, A., (1944),Anılarım.

VELİYEVİN, T. (2002), Azərbaycan Tarihi Casıoğlu Yayınları Bakı, s. 389.

ДУНЯМАЛИЕВА, Т.А. (1970),Жизнь И Творчество М.В.Видади.-Б.:Элм -21 с.

ЖУРАВЛИ, (Juravli) Стихотворения,(1990)Пер. с азерб. С. Мамедгулузаде. - Б.: Гянджлик-12 с.

<http://wap.big.az/bigcms.php?op=ArticleFull&sid=22256>

http://www.gunaz.tv/aze/37/newsCat/1/newsID/2158-Xalq-Cumhuriyyeti-qurucularinin-basina-getirilen-felaketler.html/newsPage_1/415

<http://www.medeniyyet.az/new/?name=content&content=5187>